

RAZVOJ VUKOVARSKO- -SRIJEMSKJE ŽUPANIJE U SVJETLU SOCIOEKONOMSKE TIPOLOGIJE ENDOGENOG RAZVITKA U HRVATSKOJ

Saša POLJANEC BORIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 338.27(497.5-35 Vukovar)"200"
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 27. 2. 2008.

Rad raspravlja o endogenim razvojnim karakteristikama odabranih hrvatskih županija. Prikazani podaci kazuju da "zapadni granični položaj" predstavlja, u poratnoj Hrvatskoj, razvojnu prednost. U svjetlu takvih nalaza analizira se razvojni status Vukovarsko-srijemske županije. Analiza pokazuje duboke razvojne asimetrije između prosječnih razvojnih performansi uspješnih hrvatskih županija i Vukovarsko-srijemske županije. Donosi se i financijska procjena razvojnoga deficita Vukovarsko-srijemske županije. Zaključno se predlaže objektivno "odmjeravanje" državnih subvencija usmjerenih prema Vukovarsko-srijemskoj županiji, kako bi se u Vukovarsko-srijemskoj županiji potaknuli procesi endogenog razvoja. Ovaj postupak predlaže se kao korektivna razvojna mjera u kontekstu pristupa Hrvatske Europskoj uniji.

Ključne riječi: razvoj, društvo, ekonomija, pokazatelj, županija, Hrvatska, Vukovar, politika, EU

✉ Saša Poljanec Borić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10 001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Sasa.Boric@pilar.hr

UVOD

3

Temeljni cilj ovoga rada jest ustanoviti kako se, kroz analizu endogenoga razvojnog toka u Hrvatskoj, može optimizirati razvojni scenarij u Vukovarsko-srijemskoj županiji i gradu Vukovaru, u očekivanju brzog ulaska Hrvatske u Europsku uni-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

ju. Perspektiva endogenoga razvojnog toka u ovom je trenutku važna iz dva razloga: a) Hrvatska je jedina tranzicijska zemlja koja je razvojnu konjunkturu doživjela neposredno nakon obrambenog rata na vlastitu teritoriju, b) Hrvatska je jedina srednjoeuropska zemlja koja je tranziciju prošla u međunarodnoj političkoj formi "odgođene integracije" (Poljanec Borić, 2007.). Zbog toga je opravdano razvojna kretanja u Hrvatskoj definirati endogenima, jer ona, u sociološkom smislu, znače nacionalnu inačicu društvenih procesa koji mijenjaju povijesnu arhitekturu europskoga kontinenta. Objektivna rasprava o razvoju pretpostavlja da se lokalni (kao i nacionalni) razvoj može opisati: a) većim brojem demografskih dinamičkih pokazatelja (stope porasta, odnosno pada, broja stanovnika ili odabranih društvenih grupa) i b) sinkronijskim ili dijakronijskim uvidom u agregatne pokazatelje ekonomskoga rasta. Stoga se vjerodostojan zaključak o endogenim razvojnim resursima može donijeti tek kad se pokazatelji ekonomskoga rasta usporede s pokazateljima horizontalne društvene dinamike. Iz toga proizlazi da se, u načelu, pokazatelji ekonomskoga rasta mjereni BDP-om mogu smatrati "razvojnim" tek ako ih podupiru pozitivna kretanja: opće stope aktivnosti, zaposlenosti ili pak stope obrazovanosti (Živić, Pokos, 2005.). Razložno je, naime, u perspektivi društvenih znanosti prihvatiti uvid po kojem, primjerice, rast BDP-a koji prati rast nezaposlenosti na promatranom teritoriju ne znači "razvoj". Zbog toga će u ovoj raspravi pokazatelji horizontalne društvene dinamike biti temelj za lociranje rasporeda pozitivnih razvojnih silnica u zemlji, dok će pokazatelji ekonomskoga rasta služiti diferenciranju endogenih razvojnih faktora na promatranom teritoriju. Kako je, zasad, agregatne pokazatelje ekonomskog i društvenog razvoja moguće očitati samo na razini županija, u nastavku će se analizirati kako s razvojem u Hrvatskoj danas stoje stvari na županijskoj analitičkoj razini.

SOCIODEMOGRAFSKI POGLED NA RAZVOJ

Promjena ukupnoga broja stanovnika između 1991. i 2001. godine

Hrvatska gubi stanovništvo. O tome nedvosmisleno svjedoči stopa promjene broja stanovnika između 1991. i 2001. godine, koja u promatranom razdoblju bilježi demografski gubitak od gotovo 350.000 ljudi (Živić, Pokos, 2005.). Analizirajući upravo ovu stopu promjene na razini hrvatskih županija, Živić i Pokos su 2005. godine pokazali da je od 1991. do 2001. u Hrvatskoj stanovništvo izgubilo 17 županija, a dobilo samo 4, i to: Zagrebačka, Brodsko-posavska, Istarska i Grad Zagreb.¹ Spoznaja o položaju županija koje su izgubile stanovništvo u odnosu na bojišnicu te uvid u položaj županija koje su, u uvje-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

tima općega demografskog pada, zabilježile porast stanovnika jasno govori o tome da su županije s demografskim rastom zaslužile svoj status isključivo zbog uloge "zaklona" od rata. Uz pomoć konvencionalnih spoznaja o tzv. "mehanizmima privlačenja" kojima se koristi sociologija migracija može se zaključiti da je veći indeks porasta stanovništva u Zagrebačkoj županiji (indeks 2001./1991.=109,4) uvjetovan lakom dostupnošću (u odnosu na napušteni teritorij) i pripadnošću ove županije zagrebačkom metropolitanskom području. Nesumnjivo je, naime, da u tom području centralne funkcije Grada Zagreba i gustoća stanovništva pružaju povećan broj životnih opcija i veću razinu ukupne kvalitete života (Mišetić, Štambuk, Rogić, 2004.). S druge strane, Brodsko-posavska županija prihvatila je dijelove izbjegličkoga vala koji se prelio u Hrvatsku zbog rata u BiH, što se osjetno odrazilo na demografsku sliku ove županije u popisu iz 2001. godine. Dakle, lako je zaključiti da su ključni razlozi pozitivnih demografskih kretanja u 4 hrvatske županije, u uvjetima općega demografskog gubitka, između dva popisa vezani uz migracije povezane s ratom. Radi se stoga o reaktivnom procesu, koji nije potpuno objašnjiv tipičnim "mehanizmima guranja i privlačenja". Kao takav, identificirani demografski rast u četiri spomenute županije ne mora nužno biti povezan s društvenom i ekonomskom konjunkturuom,² pa je za dalekosežnije zaključke potrebno, u daljnjem tekstu, produbiti analizu.

Socioekonomski status županija kroz perspektivu opće stope aktivnosti stanovništva

Prethodno je izlaganje razjasnilo da danas u Hrvatskoj isključivo demografska kretanja ne mogu pružiti odgovarajući uvid u razvojne kapacitete pojedinih dijelova zemlje. Zbog toga se ništa više u tom smjeru neće moći zaključiti ni iz podataka o dobnoj strukturi stanovništva po županijama. Naime, činjenica da Hrvati po strukturi dobnoga sastava ulaze ili u duboko staru ili u staru naciju (Wertheimer-Baletić, 2004.), bez obzira na županiju u kojoj žive, samo pokazuje da kretanja u Hrvatskoj, u demografskom smislu, konvergiraju sličnim kretanjima u ostalim europskim zemljama. Kako se u Europi, pa tako i u Hrvatskoj, bez obzira na navedenu demografsku činjenicu, ipak stalno događa ekonomski rast i rast kvalitete života, opravdano je tragati za drugim, relevantnijim društvenim indikatorima razvoja u uvjetima u kojima je demografska starost europskih nacija tzv. tvrda varijabla. Opća stopa aktivnosti stanovništva pokazuje se u tim uvjetima pogodnijim indikatorom za objektivnu procjenu endogenih razvojnih potencijala, pa je razložno ovaj pokazatelj smatrati "baznim" pokazateljem socioekonomske vitalnosti promatrano-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

ga prostora u uvjetima demografskoga gubitka hrvatske populacije. Zbog toga je korisno na ovom mjestu ponovo pozvati se na dostupne podatke: "Prema rezultatima popisa 2001. godine, opća stopa aktivnosti ukupnog stanovništva Hrvatske iznosila je 44,0%. Četvrtinu ukupnog stanovništva Hrvatske činile su osobe s osobnim prihodima (većinom umirovljenici) a nešto manje od trećine uzdržavano stanovništvo (uglavnom populacija djece i mladih). Iznadprosječnu opću stopu aktivnosti imalo je 8 županija (uključujući i Grad Zagreb) a ispodprosječnu stopu 13 županija. Polovi Hrvatske su Ličko-senjska (38,3) i Međimurska županija (51,8)" (Živić, Pokos, 2005., 213). Imajući na umu ovaj citat, za ovu analizu endogenih razvojnih potencijala važno je izlučiti kojih to osam županija pokazuje, nakon rata, veću stopu aktivnosti od prosjeka. Važno je i istražiti imaju li te županije društvene sličnosti, usprkos činjenici da ih, sasvim sigurno, karakteriziraju regionalne zemljopisne razlike. Evo, stoga, na početku, hijerarhijski oblikovane tablice s popisom natprosječno aktivnih županija s pripadajućim općim stopama aktivnosti.

➔ TABLICA 1
Rang odabranih³
županija prema općoj
stopi aktivnosti

Rang	Ime županije	Opća stopa aktivnosti u %
1.	Međimurska	51,8
2.	Krapinsko-zagorska	48,8
3.	Bjelovarsko-bilogorska	48,1
4.	Zagrebačka	46,6
5.	Istarska	46,4
6.	Primorsko-goranska	46,2
7.	Koprivničko-križevačka	45,9
8.	Grad Zagreb	45,7
9.	Varaždinska	44,3

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 214 (Tablica 4)

Što zaključiti iz prikazanoga ranga? Prvo, jasno je da su u Hrvatskoj u 2001. godini iznadprosječne stope aktivnosti pokazale samo županije u kojima nije bilo ratnih operacija. Prema tome, rat je nesumnjivo ključna varijabla koja negativno intervenira u društveni razvoj i ostavlja dugoročne razvojne posljedice. Drugo, šest od ukupno osam županija koje registriraju iznadprosječnu stopu aktivnosti graniče sa Slovenijom, dok dvije županije (Koprivničko-križevačka i Bjelovarsko-bilogorska) te Grad Zagreb graniče s iznadprosječno aktivnim hrvatskim županijama. Iz toga se može zaključiti da je područje koje graniči sa Slovenijom (kao najnaprednijom tranzicijskom zemljom)⁴ specifična vrsta endogenoga razvojnog grozda u kojem taj "zapadni" granični položaj znači razvojni impuls bez obzira na činjenicu da 5 od 8 ovdje prikazanih županija od 1991. do 2001. godine gubi stanovništvo. Treće,

● **TABLICA 2**
Sektorska struktura
zaposlenosti u
županijama s
iznadprosječnom
stopom aktivnoga
stanovništva u
Hrvatskoj

najviše opće stope aktivnosti pokazuju one županije koje imaju relativno uravnoteženu strukturu zaposlenoga stanovništva prema sektorima djelatnosti, pa se tako pokazuje da tri "najaktivnije" županije imaju podjednaki udio zaposlenih u primarnom, sekundarnom i tercijarnom sektoru, dok ostale županije koje bilježe iznadprosječnu aktivnost imaju veću sektorsku polarizaciju u strukturi zaposlenoga stanovništva, o čemu svjedoči sljedeća tablica.

Rang	Ime županije	Struktura zaposlenoga stanovništva po sektorima u %		
		Primarni	Sekundarni	Tercijarni
1.	Međimurska	24,0	32,9	30,4
2.	Krapinsko-zagorska	25,0	33,9	34,8
3.	Bjelovarsko-bilogorska	37,7	23,2	32,8
4.	Zagrebačka	12,7	28,8	49,6
5.	Istarska	4,3	29,2	58,4
6.	Primorsko-goranska	2,3	24,8	63,5
7.	Koprivničko-križevačka	30,1	29,6	34,3
8.	Grad Zagreb	1,2	24,2	67,4
9.	Varaždinska	12,4	38,7	41,3

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 216 (Tablica 6)

Gornja tablica pokazuje da se iznadprosječna opća stopa aktivnosti u Hrvatskoj, u poslijeratnim uvjetima, osim sa zapadnim graničnim položajem može povezati i s uravnoteženom sektorskom strukturom zaposlenosti, pa se, uz izostanak rata, kao endogeni razvojni faktor pojavljuje i element koji bi se mogao nazvati i "učinkom sektorske ravnoteže". Kako je, međutim, "stopa opće aktivnosti stanovništva" sama po sebi agregatni pokazatelj koji uključuje sve zaposlene osobe, sve osobe koje aktivno obavljaju zanimanje, ali nisu u radnom odnosu, nezaposlene koji su prije bili zaposleni te osobe koje prvi put traže posao (Živić, Pokos, 2005.), važno ju je staviti u odnos s brojem nezaposlenih da bi se dobila prava slika o socioekonomskoj vitalnosti promatranoga prostora.

Zaposlenost i nezaposlenost u ekonomski natprosječno aktivnim hrvatskim županijama

Stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj, u odnosu na slične zemlje Srednje Europe, relativno je visoka i 2001. godine iznosila je 20,4% (Živić, Pokos, 2005., 219). U Hrvatskoj je ispodprosječnu stopu nezaposlenosti 2001. godine imalo 10 županija, što znači da se prethodno opisanim iznadprosječno aktivnim županijama pridružila još jedna, a to je Požeško-slavonska. Uzme li se, pak, u obzir činjenica da je stopa nezaposlenosti u toj županiji u promatranjoj godini iznosila 19,7%, dakle tek 0,7% manje od prosjeka, te kako se ta županija po drugim pokaza-

● **TABLICA 3**
Zaposleni i
nezaposleni u
odabranim hrvatskim
županijama

teljima nije "kvalificirala" u odabranu "aktivnu" i "uravnoteženu" skupinu, razložno je ovaj podatak isključiti iz daljnega razmatranja. Ono što je, međutim, na ovom mjestu važno promotriti jest kakve rezultate bilježe odabrane županije s obzirom na stopu nezaposlenosti.

Rang/ opća stopa aktivnosti	Ime županije	Stopa zaposlenosti i nezaposlenosti 2001. godine u %	
		Stopa zaposlenosti	Stopa nezaposlenosti
1.	Međimurska	55,9	12,1
2.	Krapinsko-zagorska	50,9	13,5
3.	Bjelovarsko-bilogorska	48,8	15,9
4.	Zagrebačka	46,8	17,1
5.	Istarska	45,6	16,5
6.	Primorsko-goranska	<u>43,2</u>	<u>19,6</u>
7.	Koprivničko-križevačka	46,5	15,9
8.	Grad Zagreb	45,2	16,8
9.	Varaždinska	44,7	16,5

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 219 (Tablica 7)

Iz prve tri rubrike vidljivo je da su najviše stope zaposlenosti 2001. godine zabilježene u tri hrvatske županije, koje su, osim vodećih pozicija u općoj stopi aktivnoga stanovništva, imale i najuravnoteženiji sektorski odnos zaposlenosti. Ovo upućuje na zaključak da uravnotežena zastupljenost triju tradicionalnih sektora – primarnoga, sekundarnoga i tercijarnoga – stvara u Hrvatskoj okruženje koje pogoduje smanjenju nezaposlenosti. Tako se, na ovom mjestu, element sektorske ravnoteže pokazuje kao objektivni endogeni razvojni faktor u uvjetima u kojima druga dva, već identificirana endogena razvojna faktora u Hrvatskoj,⁵ znače konstantu. Vidi se i to da Zagrebačka županija, koja se u rangiranju opće stope aktivnosti "smjestila" jedno mjesto više od Istarske županije,⁶ zapravo dijeli isto mjesto s Istarskom županijom, jer se u ovom slučaju nešto veći broj zaposlenih u toj županiji kompenzira manjim brojem nezaposlenih u Istri. Ovo, pak, znači da Zagreb nema isti razvojni učinak kao i zapadni granični položaj, što je svakako važan nalaz ako se uzme u obzir njegov udio u nacionalnom BDP-u.⁷ Naime, teško je inače objasniti činjenicu da Istra, dominantno oslonjena na razvoj tercijarnoga sektora (usporedi Tablicu 2), koji je u Hrvatskoj zbog tipa turističke ponude, sezonskoga karaktera (Institut za turizam, 2002.; Poljanec Borić, 2004.) postiže isti intenzitet zaposlenosti kao i Zagrebačka županija, koja okružuje Grad Zagreb u kojoj je mogućnost cjelogodišnjega poslovanja svih sektora tvrda činjenica. Zato je razložno zaključiti da se Zagreb, zajedno sa Zagrebačkom županijom, loše koristi svojim resursima usprkos

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

tome što, po veličini BDP-a,⁸ predstavlja najrazvijenije područje Republike Hrvatske.

Napokon, uvid u stope zaposlenosti u odabranim hrvatskim županijama potvrđuje vodeću razvojnu poziciju triju kontinentalnih županija: Međimurske, Krapinsko-zagorske i Bjelovarsko-bilogorske, što nameće zaključak da je u njima alokacija resursa optimizirana u odnosu na društvenu strukturu. Kako među ove tri županije jedino Bjelovarsko-bilogorska ne dijeli s ostale dvije "zapadni granični položaj", valja pretpostaviti da ova županija posjeduje endogeni razvojni potencijal koji se ne može povezati s geopolitičkim položajem, a koji se analitički prepoznaje kao uravnotežena sektorska distribucija zaposlenosti, u kojem se ističe najviši udio zaposlenosti u primarnom sektoru (37,7%). S obzirom na to da je riječ o nekonvencionalnom nalazu⁹ kako bi se provjerio "modernizacijski kapacitet" ovakva endogenoga razvojnog faktora, nužno je u nastavku provjeriti socioprofesionalni modernizacijski kapacitet ovakva endogenoga razvojnog faktora kroz obrazovnu strukturu stanovništva, jer je ona, nesumnjivo, pouzdan indikator intenziteta "eu funkcije" modernizacije (Županov, 2001.; Rogić, 2000.).

Visokoobrazovani u uspješnim hrvatskim županijama

Nema nikakve sumnje da postotak višeobrazovanoga i visokoobrazovanoga stanovništva u ukupnom stanovništvu starijem od 15 godina izravno pokazuje društvene učinke modernizacije, a neizravno i razinu kvalitete života u promatranom području. Sigurno je, naime, da podjela rada koja se pokazuje kao najdublji strukturni društveni učinak industrijalizacije uvjetuje pojačanu potražnju za složenijim znanjima i intenzivnijim i dužim obrazovanjem (Inglehart, 1997.; Samuelson, Nordhaus, 2001.). S obzirom na to da je u većini visokoindustrijaliziranih zemalja tržište onaj opći okvir u kojem se odvija podjela rada, razložno je pretpostaviti da povećana potražnja za visokoobrazovanom radnom snagom stvara mogućnost većega dohotka za visokoobrazovanu radnu snagu unutar specifičnih sektorskih profesionalnih struktura. Pritom je važno znati da je, prema popisu stanovništva iz 2001. godine, udio stanovnika s višom i visokom stručnom spremom u ukupnom broju stanovnika starijih od 15 godina u Hrvatskoj bio 11,9%. Važno je stoga pogledati kako u odnosu na taj razmjer stoje odabrane, uspješne hrvatske županije.

Može se reći da gornja tablica upućuje, ponovo, na najmanje tri zaključka: a) iznadprosječni pokazatelji obrazovne strukture poklapaju se s ostalim društveno značajnim iznadprosječnim pokazateljima u dvije županije i u Gradu Zagrebu; b) svi iznadprosječni pokazatelji obrazovne strukture zabilježeni su u županijama s velikim gradovima i c) županije s

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

ispodprosječnim udjelom višeobrazovanoga i visokoobrazovanoga stanovništva rangiraju se u skladu s veličinom (i količinom) gradova koji se nalaze na njihovu teritoriju. Što, u svjetlu dosadašnje analize, govore ovi podaci? Uglavnom to da je pozitivna bilanca socioekonomskih indikatora u Hrvatskoj još uvijek preslab "privlačni faktor" da bi u neurbaniziranim zonama omogućio natprosječnu obrazovnu strukturu stanovništva. Ovaj se zaključak temelji na uvidu iz Tablice 4, koja pokazuje da inače najvitalnije kontinentalne županije zaostaju za jače urbaniziranim županijama kad je u pitanju obrazovna struktura. Iznimka Istarske županije, koja ima natprosječnu obrazovnu strukturu usprkos činjenici da u toj županiji drugi indikatori kao što su zaposlenost i sektorska uravnoteženost nisu inače najviši u promatranom skupu, izaziva u hrvatskim uvjetima pozornost. To više što ova županija bilježi znatno bolji rezultat od Varaždinske županije, u kojoj Varaždin ima isto tako središnju funkciju unutar županije kao što je u Istri ima Pula. Ova činjenica nameće zaključak da je ovako značajna razlika u obrazovnoj strukturi između Istarske i Varaždinske županije uvjetovana značajnim razlikama u BDP-u koji ostvaruju ove dvije županije, pa je stoga, u nastavku, korisno provjeriti ovu tezu.

● **TABLICA 4**
Udio višeobrazovanoga i visokoobrazovanoga stanovništva u ukupnoj populaciji odabranih županija

Rang/ ekonomska aktivnost	Ime županije	% VŠS i VSS obrazovanoga stanovništva u populaciji županije
1.	Međimurska	6,5
2.	Krapinsko-zagorska	5,8
3.	Bjelovarsko-bilogorska	6,6
4.	Zagrebačka	7,8
5.	Istarska	12,5
6.	Primorsko-goranska	15,2
7.	Koprivničko-križevačka	7,0
8.	Grad Zagreb	22,5
9.	Varaždinska	8,4

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 220-221 (Tablica 8)

EKONOMSKI POKAZATELJI RAZVOJA U DRUŠTVENO USPJEŠNIM ŽUPANIJAMA

Bruto društveni proizvod

Analiza objavljena 2007. godine, koja donosi pregled ekonomskih pokazatelja razvijenosti hrvatskih županija, omogućuje da se društveno uspješne hrvatske županije promotre u odnosu na njihove ekonomske performanse. Iz spomenute se analize, naime, vidi da je prosječni BDP *per capita* u Hrvatskoj izražen u tekućim cijenama u 2003. godini iznosio 44.689 kn

● **TABLICA 5**
BDP/tekuće cijene, u
odabranim
županijama i
županijski udio u
nacionalnom BDP-u u
2003. godini

(Račić, Aralica, 2007., 155). Imajući taj podatak na umu, može se u nastavku pogledati kako, u odnosu na prosjek, ekonomski "stoje" društveno uspješne hrvatske županije. Stoga će se u sljedećoj tablici prikazati pokazatelji BDP *per capita* u 8 županija i u Gradu Zagrebu te udio županijskoga BDP-a u nacionalnom BDP-u u 2003. godini.

Rang/ ekonomska aktivnost	Ime županije	BDP <i>per capita</i> u kn	Udio apsolutnoga žup. BDP-a u nac. BDP-u u %
1.	Međimurska	35.819	2,1
2.	Krapinsko-zagorska	32.427	2,3
3.	Bjelovarsko-bilogorska	33.387	2,2
4.	Zagrebačka	33.165	5,3
5.	Istarska	61.429	6,5
6.	Primorsko-goranska	52.770	8,1
7.	Koprivničko-križevačka	42.817	2,6
8.	<i>Grad Zagreb</i>	<i>80.069</i>	<i>31,5</i>
9.	Varaždinska	42.080	3,9

Izvor: Račić, Aralica, 2007., 154-155, Tablica 1

Gornja tablica pokazuje da se rangovi ekonomske aktivnosti županija poklapaju s indikatorima ekonomskoga blagostanja samo u dvije županije i u Gradu Zagrebu, što u prvom redu upućuje na zaključak da društvena vitalnost ostalih šest "uspješnih" županija nije "nagrađena" natprosječnim stupnjem ekonomskih performansi u Hrvatskoj. Drugi uvid koji proizlazi iz gornje tablice govori da prosječnu vrijednost BDP-a u Hrvatskoj, na visinu kojega, bez sumnje, utječe ekonomska moć Grada Zagreba, premašuju dvije primorske županije i ni jedna kontinentalna, usprkos činjenici da se sam Zagreb, u hrvatskim uvjetima, nalazi "duboko" u kontinentu. Ovo, pak, upućuje na dvije daljnje istraživačke hipoteze: a) da Grad Zagreb nije organski povezan s ekonomskim tokovima u svojoj široj metropolitanskoj regiji i b) da se izvanmetropolitanska konjunktorna kretanja u većoj mjeri nalaze u primorskoj nego u kontinentalnoj Hrvatskoj. Ova posljednja hipoteza, naime, proizlazi iz činjenice da prosječni hrvatski BDP u uvjetima metropolitanske dominacije Zagreba uspjevaju premašiti samo primorske županije. Ipak i na ovom mjestu treba istaknuti poseban položaj u kojem se kontinuirano nalazi Bjelovarsko-bilogorska županija. Naime, ova se županija, na razini društvenih indikatora, uvijek rangira visoko, dok na razini ekonomskih indikatora premašuje rezultate koje ostvaruje Zagrebačka županija, usprkos činjenici da se od svih "zapadnih graničnih županija" nalazi najdublje u nacionalnom teritoriju i najbliže ratnim zonama. Ovo upućuje na zaključak da se u ovoj županiji koncentriraju kontinentalne razvojne sinergije, pa se stoga nacionalna politika

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

optimizacije razvojnih šansi mora "oblikovati" prije svega s obzirom na rezultate ostvarene na ovom području. Stoga je opravdano zaključiti da socioekonomska vitalnost ove županije znači donju granicu razvojnoga standarda mjerenog BDP-om za kontinentalnu Hrvatsku u predintegracijskim uvjetima. Imajući, s druge strane, na umu činjenicu da je opći ekonomski pogled na razvojni status društveno uspješnih hrvatskih županija, mjeren pokazateljima BDP *per capita*, pokazao da Varaždinska i Koprivničko-križevačka županija predstavljaju gornju granicu razvojnoga standarda za kontinentalnu Hrvatsku u predintegracijskim uvjetima, razložno je u nastavku pogledati mijenja li se ovaj zaključak s obzirom na performanse maloga gospodarstva u odabranim županijama. Uvid u ove podatke osobito je značajan zbog činjenice da je razvoj "maloga gospodarstva" izvorni oblik razvojne politike obnove konkurentne gospodarske strukture, koji se, od "pada komunizma", provodi u europskim "tranzicijskim" zemljama.

Malo gospodarstvo u odabranim hrvatskim županijama i Gradu Zagrebu

U podudarnim uvjetima društvenoga razvoja u kojima se nalaze odabrane županije koje su predmetom ove rasprave broj stanovnika može biti intervenirajuća varijabla koja utječe na intenzitet poduzetničke aktivnosti na promatranom prostoru. Zbog toga je uvid u rang županija prema broju stanovnika analitička "mjera opreza" koja isključuje mogućnost bitne logičke pogreške u izvlačenju zaključaka. Pokaže li se, naime, da intenzitet poduzetničke aktivnosti mjeren brojem malih poduzetnika, brojem zaposlenih i ukupnim prihodima odgovara rangu županija po broju stanovnika, tada je jasno da je broj stanovnika presudan za poduzetničku uspješnost promatrane županije. Pokaže li se, pak, da se pripadni rangovi poduzetničkog intenziteta razlikuju od rangova uspostavljenih na temelju broja stanovnika, prostor interpretacije znatno će se proširiti. Zbog toga u nastavku podastiremo dvije nove tablice.

➔ **TABLICA 6**
Rang odabranih županija i Grada Zagreba prema broju stanovnika

Rang	Ime županije	Broj stanovnika
1.	Grad Zagreb	779.145
2.	Zagrebačka	309.696
3.	Primorsko-goranska	305.505
4.	Istarska	206.344
5.	Varaždinska	184.769
6.	Krapinsko-zagorska	142.432
7.	Bjelovarsko-bilogorska	133.084
8.	Koprivničko-križevačka	124.467
9.	Međimurska	118.426

Rang/ poduzetnička aktivnost	Ime županije	Podu- zetnici	% u uku- pno RH	Zapo- slenici	% u uku- pno RH	Ukupni prihod u mil. kn	% u uku- pno RH
1.	Grad Zagreb	25.757	33	159.692	28,6	116.802	37,3
2.	Primorsko-goranska	7.339	9,4	46.397	8,3	24.332	7,8
3.	Istarska	7.167	9,2	34.075	6,1	19.324	6,2
4.	Zagrebačka	4.662	6,0	33.336	5,9	21.486	6,9
5.	Varaždinska	2.287	2,9	24.862	4,4	12.402	4,0
6.	Međimurska	1.970	2,5	20.762	3,7	8.141	2,6
7.	Krapinsko-zagorska	1.301	1,7	14.734	2,6	6.868	2,2
8.	Bjelovarsko-bilogorska	1.219	1,6	14.191	2,5	5.421	1,7
9.	Koprivničko-križevačka	1.168	1,5	10.381	1,9	4.827	1,5

Izvor: Lider, *Malo gospodarstvo*, br. 6, str. 10

📌 **TABLICA 7**
Snaga maloga
gospodarstva u
odabranim hrvatskim
županijama i Gradu
Zagrebu u 2006.
godini

Usporede li se podaci iz gornjih dviju tablica, vidi se: a) Zagrebačka županija manje je poduzetnički aktivna nego dvije primorske županije – Istarska i Primorsko-goranska – jer usprkos većem broju stanovnika bilježi manji broj poduzetnika, zaposlenih i prihoda od poduzetnika od dvije navedene primorske županije; b) Međimurska županija bitno je poduzetnički aktivnija od ostalih kontinentalnih županija, jer usprkos najmanjem broju stanovnika među odabranim županijama bilježi veći poduzetnički intenzitet nego Krapinsko-zagorska, Bjelovarsko-bilogorska i Koprivničko-križevačka županija. Ovi podaci pokazuju da podjela konjunktura na primorsku i kontinentalnu Hrvatsku nije konstanta u svim tipovima ekonomske aktivnosti. Tako se, na primjeru Međimurja (ali i Bjelovarsko-bilogorske županije!) pokazuje da je malo gospodarstvo jednako ili razmjerno vitalnije u kontinentalnoj nego u primorskoj Hrvatskoj. Ono, pak, što ostaje konstantni endogeni razvojni faktor jest činjenica da je "zapadni granični položaj" i u ovom slučaju "razvojni okidač", jer Međimurje i Istra i apsolutno i relativno bilježe najbolje poduzetničke rezultate od svih promatranih uspješnih županija u Hrvatskoj.

Održivost maloga gospodarstva u odabranim hrvatskim županijama

Društvena stvarnost u tranzicijskom okruženju dopušta tezu da je razvoj maloga gospodarstva u velikoj mjeri rezultat "pritisaka odozgo", što ga stvaraju međunarodne institucije koje nakon sloma planske ekonomije u državama istočne Europe i šire provode mjere restrukturiranja gospodarske strukture. Zbog toga je, osim broja poduzetnika koji se registriraju na određenom prostoru, važno znati i podatak o tome koliko poduzetnika uspijeva opstati na promatranom prostoru u dužem razdoblju. Uzme li se pritom u obzir hrvatska ratna stvarnost, razložno je pretpostaviti da petogodišnje kontinuirano poslovanje, točnije – razdoblje od 2001. do 2006. godine – predstavlja dobru analitičku podlogu za zaključak o uspješnosti "poduzetničke održivosti" na promatranom području. Podaci

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

➔ TABLICA 8
Poduzetnička održivost
(petogodišnje
kontinuirano
poslovanje) u
odabranim hrvatskim
županijama

koje je nedavno objavio časopis *Lider* (2007.), a koji su obradili problem stvaranja nove vrijednosti od 2001. do 2006. godine u malom gospodarstvu na županijskoj razini, u tom će smislu odgovarajuće osvijetliti stanje u ovom sektoru.

Rang/ poduzetnička aktivnost	Ime županije	Broj promatranih poduzetnika	Kontinuirano posluju najmanje 5 godina (u %)
1.	Grad Zagreb	26.467	59,69
2.	Primorsko-goranska	7.315	58,64
3.	Istarska	7.084	49,63
4.	Zagrebačka	4.803	63,81
5.	Varaždinska	2.306	64,05
6.	Međimurska	2.026	61,45
7.	Krapinsko-zagorska	490 ¹⁰	61,22
8.	Bjelovarsko-bilogorska	1.260	61,03
9.	Koprivničko-križevačka	1.198	58,10

Izvor: *Lider*, 2007., str. 90-110

Gornja tablica jasno pokazuje da broj poduzetnika u pojedinoj županiji i stabilnost poslovanja ne moraju nužno biti u razmjernom odnosu. Vidi se, naime, da županije s najvećim brojem poduzetnika ne pokazuju i najveću stabilnost poduzetničkoga poslovanja. Ovo upućuje na zaključak da primorski položaj, osim veće konjunktore u odnosu na kontinent, stvara i učinak sezonalnosti koji utječe na stabilnost poslovanja u malom gospodarstvu, što se može označiti i kao endogeni faktor destimulacije.

Napokon, iz gornje je tablice važno zapaziti i sljedeće: a) stabilnost poduzetničkoga poslovanja najveća je u kontinentalnim županijama koje zauzimaju "zapadni granični položaj" te su stoga, u ovom pogledu, najbolje rezultate zabilježile Varaždinska i Međimurska županija, a b) visoku stabilnost poduzetničke "održivosti" pokazuje ponovo i Bjelovarsko-bilogorska županija, koja pretječe i susjednu graničnu Koprivničko-križevačku županiju i sve promatrane primorske županije i Grad Zagreb. Iz toga slijedi da je endogeni razvojni standard za kontinentalnu Hrvatsku prethodno smješten u trokutu: Varaždinska, Koprivničko-križevačka i Bjelovarsko-bilogorska županija, moguće precizirati. Uzme li se, naime, kao razvojni standard ostvareni BDP *per capita* u uvjetima povoljnih socioekonomskih indikatora, onda je u Hrvatskoj racionalno mjerilo ono što se kao prosječna vrijednost BDP-a ostvaruje u Varaždinskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, jer te dvije županije pokazuju, u uvjetima "zapadnoga graničnog položaja", najstabilnije rezultate po svim dosad analiziranim socioekonomskim indikatorima, uključivo i onima koji se odnose na razvoj maloga gospodarstva.

ENDOGENI FAKTORI I RAZVOJ RATOM RAZORENIH PODRUČJA HRVATSKE

Polazeći od pretpostavke da isključivo pokazatelji ekonomskog rasta ne mogu uvjerljivo govoriti o kvaliteti života i ukupnoj društvenoj dinamici na nekom području, u ovom je radu uzeto nekoliko tipova pokazatelja kako bi se kroz njih razvila složena analitička slika. U tom je smislu rad analizom društvenih i ekonomskih indikatora rasta osvijetlio neke od endogenih razvojnih faktora koji kao neka vrsta sinergijskoga "continuum" djeluju unutar predintegracijske, ratom izravno nepogođene Hrvatske. Tako je pokazano da, u uvjetima depopulacije i starenja stanovništva, "zapadni granični položaj" predstavlja specifičan endogeni razvojni faktor i razvojno diferencira pojedine dijelove Hrvatske.

Osim "zapadnoga graničnog položaja", koji sam po sebi sugerira veću izloženost suvremenim društvenim utjecajima sa Zapada europskoga kontinenta, posebne performanse uočene u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji sugeriraju da se endogenim razvojnim faktorima u kontinentalnom dijelu Hrvatske mogu smatrati uravnotežena sektorska distribucija zaposlenosti i odgovarajuća zastupljenost i održivost poljoprivrednoga stanovništva u ukupnoj populaciji (do 1/3 ukupne zaposlenosti).

Razvojni "okidač" u primorskom dijelu Hrvatske pretežno se nalazi u tercijarnom sektoru, zaključak je što proizlazi iz analize performansi Istre u odnosu na Primorsko-goransku županiju, dok je to, s obzirom na uvide vezane za međimursku i varaždinsku županiju, u kontinentalnom dijelu Hrvatske – poduzetništvo. Napokon, gradovi su endogeni razvojni faktor na cijelom promatranom prostoru, jer su oni preduvjet za stvaranje vertikalne obrazovne strukture stanovništva.

Važno je na ovom mjestu istaknuti da je analiza indikatora koji su upućivali na endogene razvojne potencijale u Hrvatskoj pokazala kako se Grad Zagreb i njegova okolica ne koriste odgovarajućim realnim endogenim razvojnim elementima koji postoje u njihovu okruženju, pa se stoga može reći da se razvoj ovoga dijela zemlje nalazi u krizi unatoč visokim udjelima / stopama rasta, koje u svim promatranim kategorijama Grad Zagreb i/ili Zagrebačka županija ostvaruju. Zaključno, na temelju provedene analize endogenih razvojnih faktora opravdano je kao elemente politike optimizacije razvojnih šansi u poratnoj Hrvatskoj empirijski ispitati sljedeće operativne razvojne hipoteze:

- a) Sektorsko uravnoteživanje razvoja i održavanje jake zastupljenosti zaposlenosti u primarnom sektoru (Zapadna i Istočna Slavonija)
- b) Kwartarizacija (u primorskim županijama)
- c) Razvoj mreže srednjih i malih gradova (cijela Hrvatska)

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

d) Razvoj poduzetništva u sekundarnom i kvartarnom sektoru (cijela Hrvatska)

e) Pomicanje "zapadnoga graničnog položaja" na istočnu i jugoistočnu granicu zemlje kroz EU integracije (učinak prestiža).

Kako je za ovaj rad, međutim, od osobite važnosti izvući pouke za razvoj Vukovara, u nastavku će se analiza usmjeriti na prostor istočne Hrvatske, tj. na Vukovarsko-srijemsku županiju.

VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA I GRAD VUKOVAR U PREDINTEGRACIJSKOJ RAZVOJNOJ PERSPEKTIVI

Nema nikakve dvojbe da su društveno-ekonomski pokazatelji prikupljeni o razvoju Vukovarsko-srijemske županije slika i prilika endogenoga razvojnog toka. Naime, Hrvatska se, u procesnom smislu, u odnosu na zemlje "prvoga i drugoga kruga povećanja", razvijala i još se razvija u uvjetima odgođene integracije. Zbog toga se može reći da se područje Vukovarsko-srijemske županije, u razdoblju nakon mirne reintegracije, razvijalo u skladu s endogenim razvojnim potencijalima koji su proizlazili iz međunarodnoga položaja koji je Hrvatska mogla ostvariti, pa je opravdano, u daljnjoj analizi, oslanjati se na komparativno praćenje kretanja kako u županiji Bjelovarsko-bilogorskoj tako i u županiji Varaždinskoj. Ovo osobito stoga što su se Bjelovarsko-bilogorska i Varaždinska županija pokazale, u prethodnoj analizi, razvojno najvitalnijima u endogenim razvojnim uvjetima. Usporedba je osim toga analitički opravdana i zbog toga što je Bjelovarsko-bilogorska županija usporediva s Vukovarsko-srijemskom županijom, po zemljopisnim i socioekonomskim parametrima, kao što su površina i kontinentalni položaj unutar nacionalnoga teritorija, s jedne strane, te broj održanih poduzetnika i prosječna novostvorena vrijednost po poduzeću u 2006. godini, s druge strane (usporedi: Fina, Lider, ZPI, 2007.). Slučaj Varaždinske županije dobro je, pak, imati na umu u perspektivi metodološkoga koncepta kontrolne grupe.

Usporedni prikaz socioekonomskih indikatora triju odabranih županija

Najjednostavniji put da se dobije racionalni uvid u odnose koji bi u razvojnom smislu morali vladati među promatranim županijama jest uvid u broj stanovnika u županijama, odnosno županijskim središtima.

Kao što se vidi iz prikazanog, i u razdoblju poraća, nakon golemih razaranja i iseljavanja stanovništva, u 2001. godini, Vukovarsko-srijemska županija ima, u apsolutnom smislu, najveći broj stanovnika. Od promatranih gradova najviše stanovnika ima Varaždin, što se bez sumnje može pripisati ko-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

● **TABLICA 9**
Rang odabranih
županija prema broju
stanovnika

njunkturi koju ovaj grad, unutar Hrvatske, ostvaruje zbog akumulacije endogenih razvojnih čimbenika analiziranih u prethodnim poglavljima. S obzirom na to da se za prostor Vukovarsko-srijemske županije i grad Vukovar može reći da oni u razdoblju poraća imaju deficit endogenih razvojnih čimbenika koji država mora, sukladno postignutoj ekonomskoj ravnoteži i proklamiranoj ekonomskoj politici uravnoteženog razvoja teritorija nadoknaditi, u nastavku će se analizirati socioekonomska priroda endogenoga razvojnog deficita u ovoj županiji. U ravničarskom i izrazito poljoprivrednom kraju, kakav je po svom morfološkom i funkcionalnom statusu prostor Vukovarsko-srijemske županije, korisno je ponajprije dobiti poredbeni uvid u strukturu zaposlenoga stanovništva po sektorima kako bi se objektivizirala zastupljenost pojedinoga sektora u strukturi zaposlenoga stanovništva u promatranim županijama.

Rang	Ime županije	Broj stanovnika u županiji*	Sjedište županije	Broj stanovnika**
1.	Vukovarsko-srijemska	204.768	Vukovar	31.670
2.	Varaždinska	184.769	Varaždin	49.075
3.	Bjelovarsko-bilogorska	133.084	Bjelovar	42.753

*Izvor: Zavod za poslovna istraživanja & Lider, *500 najboljih u 2006.*, 90-110

** Izvor: DZS, Popis stanovništva, 2001.

Rang	Ime županije	Struktura zaposlenoga stanovništva po sektorima u %		
		Primarni	Sekundarni	Tercijarni
1.	Bjelovarsko-bilogorska	37,7	23,2	32,8
2.	Varaždinska	12,4	38,7	41,3
3.	Vukovarsko-srijemska	19,7	19,9	43,6

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 216 (Tablica 6)

● **TABLICA 10**
Sektorska struktura
zaposlenosti u dvije
županije s iznad-
prosječnom stopom
aktivnoga stanovništva
u Hrvatskoj i Vukovar-
sko-srijemskoj županiji

S obzirom na to da je visoka kakvoća poljoprivrednoga zemljišta u Vukovarsko-srijemskoj županiji opće mjesto nacionalnih razvojnih analitika u Hrvatskoj (Živić, Pokos, 2005.; Živić, 2006.), gornja tablica jasno pokazuje u kakvu se endogenom razvojnem zaostatku, u tranzicijskom razdoblju poraća, nalazi Vukovarsko-srijemska županija. Naime, u odnosu na Bjelovarsko-bilogorsku županiju, očito je podzastupljen primarni i sekundarni sektor, dok je, također, u odnosu na dvije spomenute županije previše zastupljen tercijarni sektor. Ovo upućuje na zaključak da poratni razvoj na prostoru Vukovarsko-srijemske županije pokazuje očite znakove neuravnoteženosti, jer strukturu zaposlenosti ne razvija u skladu s resursnim potencijalima ove županije.

Rang/ opća stopa aktivnosti	Ime županije	Stopa zaposlenosti i nezaposlenosti 2001. godine u %	
		Stopa zaposlenosti	Stopa nezaposlenosti
1.	Bjelovarsko-bilogorska	48,8	15,9
2.	Varaždinska	44,7	16,5
3.	Vukovarsko-srijemska	36,8	26,5

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 219 (Tablica 7)

➊ TABLICA 11
Zaposleni i
nezaposleni u
odabranim hrvatskim
županijama

Stopa zaposlenosti zabilježena u 2001. godini u tri promatrane županije pokazuje kako se gornja neravnoteža odražava na ekonomsku aktivnost u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Manja zaposlenost i veća nezaposlenost, bez obzira na pojačanu prisutnost tercijarnoga sektora u sektorskoj strukturi zaposlenosti u županiji, karakteristike su ekonomske aktivnosti na istočnoj granici Hrvatske. Ovo je podloga za stalno tinjanje društvene krize na promatranom prostoru u razdoblju poraća. Daljnji važan pokazatelj za socioekonomski status županije jest bez sumnje udio višeobrazovanoga i visokoobrazovanoga stanovništva u ukupnoj populaciji odabranih županija.

➋ TABLICA 12
Udio višeobrazovano-
ga i visokoobrazova-
noga stanovništva u
ukupnoj populaciji
odabranih županija

Rang/ ekonom- ska aktivnost	Ime županije	% VŠS i VSS obrazovanoga stanovništva u populaciji županije
1.	Bjelovarsko-bilogorska	6,6
2.	Varaždinska	8,4
3.	Vukovarsko-srijemska	6,6

Izvor: Živić, Pokos, 2005., 220-221 (Tablica 8)

U analizi ovih podataka valja imati na umu da višeobrazovani i visokoobrazovani stanovnici teže živjeti u gradovima. Imajući u vidu činjenicu da od tri promatrane županije jedino Vukovarsko-srijemska županija ima dva podjednako velika središta na svom teritoriju – Vukovar i Vinkovce – jasno je da je i ovdje struktura nepovoljna, bez obzira na činjenicu što je relativan udio višeobrazovanih i visokoobrazovanih stanovnika u Bjelovarsko-bilogorskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji isti.¹¹ Dakle, sektorska neravnoteža koju prati i krizna struktura zaposlenosti/nezaposlenosti u odnosu na tranzicijsku ravnotežu dosegnutu u ekonomskoj aktivnosti druge dvije promatrane županije utječe i na udio višeobrazovanoga i visokoobrazovanoga stanovništva u županiji. Ovo se može smatrati osobitim sociokulturnim deficitom koji zahtijeva poticanje dvaju razvojnih smjerova: a) urbanizaciju i b) razvoj mješovite ekonomije pojačanom ulogom javnoga sektora (školstvo, zdravstvo, kultura), kako bi se na prostor županije privuklo višeobrazovano i visokoobrazovano stanovništvo. Na-

● Tablica 13
BDP/tekuće cijene, u
odabranim županija-
ma i županijski udio u
nacionalnom BDP-u u
2003. godini

pokon, pokazatelji koji govore o razini BDP-a *per capita* upozorit će na odnose u dostignutoj razini ekonomskoga blagostanja u promatranim županijama u endogenim (tranzicijskim) uvjetima.

Rang/ekonom- ska aktivnost	Ime županije	BDP <i>per capita</i> u kn	Udio apsolutnoga žup. BDP-a u nac. BDP-u u %
1.	Bjelovarsko-bilogorska	33.387	2,2
2.	Varaždinska	42.080	3,9
3.	Vukovarsko-srijemska	25.694	2,6

Izvor: Račić, Aralica, 2007., 154-155, Tablica 1

Očekivano, usprkos činjenici da Vukovarsko-srijemska županija sudjeluje s većim postotkom u nacionalnoj strukturi BDP-a zbog većega broja stanovnika, BDP *per capita* je u ovoj županiji niži od onoga koji se ostvaruje u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji te znatno niži od onoga koji se ostvaruje u Varaždinskoj županiji. Razlika u ekonomskom blagostanju može se na temelju ovih podataka i precizno kvantificirati, jer ona, u Vukovarsko-srijemskoj županiji, u odnosu na Bjelovarsko-bilogorsku županiju, iznosi -7693 kn *per capita*, dok u odnosu na Varaždinsku županiju iznosi -16.386 kn *per capita*. Uzme li se potom u obzir prosjek ovoga deficita kao financijsko mjerilo zaostajanja Vukovarsko-srijemske županije u ekonomskom blagostanju, u odnosu na endogeni razvojni tok zemlje, u zonama izvan ratnih operacija, racionalno je procijeniti da je on u 2003. godini iznosio ukupno -12.039 kn *per capita*, što bi na godišnjoj razini, uzevši u obzir broj stanovnika u županiji prema popisu iz 2001. godine, stvaralo razvojni deficit od ukupno -2.465.201.952 kn.

● TABLICA 14
Snaga maloga
gospodarstva u
odabranim hrvatskim
županijama u 2006.
godini

Rang/ poduzetnička aktivnost	Ime županije	Podu- zetnici	% u uku- pno RH	Zapo- slenici	% u uku- pno RH	Ukupni prihod u mil. kn	% u uku- pno RH
1.	Varaždinska	2287	2,9	24.862	4,4	12.402	4,0
2.	Bjelovarsko-bilogorska	1219	1,6	14.191	2,5	5421	1,7
3.	Vukovarsko-srijemska	1222	1,5	13.725	2,5	6971	2,2

Izvor: Lider, *Malo gospodarstvo*, br. 6, str. 10

Tablica 14 zorno pokazuje da malo gospodarstvo ne može nadoknaditi golem razvojni deficit koji je na istočnim granicama Hrvatske proizveo rat. Naime, čak i letimičan uvid u podatke koje donosi ta tablica pokazuje da malo poduzetništvo dijeli razvojnu sudbinu ostalih aktera na prostoru ove županije jer zapošljava najmanje ljudi u odnosu na usporedivu kategoriju u drugim dvjema promatranim županijama.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

➔ **TABLICA 15**
Poduzetnička održivost
(petogodišnje kontinuirano poslovanje) u odabranim hrvatskim županijama

Doduše, činjenica da je ukupni prihod maloga gospodarstva u Vukovarsko-srijemskoj županiji nešto veći nego u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji ponešto osvjetljuje donesenu sliku, ali ona ipak, u bitnom, ostaje razvojno nepovoljna.

Rang/ poduzetnička aktivnost	Ime županije	Broj promatranih poduzetnika	Kontinuirano posluju najmanje 5 godina (u %)
1.	Varaždinska	2306	64,05
2.	Bjelovarsko-bilogorska	1260	61,03
3.	Vukovarsko-srijemska	1254	61,00

Izvor: Fina, Lider, ZPI, 2007., str. 90-110

Promjeni ukupnoga dojma ne pridonose bitno ni pokazatelji iz potonje tablice, koji pokazuju da je održivost poduzetnika gotovo jednaka u svim dijelovima zemlje, što govori u prilog zaključku da poduzetnički uspjeh ne ovisi samo o egzogenim nego i o endogenim faktorima jednom kad pitanje poduzetničke gustoće nije od primarnog interesa. Kako je u razvojnom smislu poduzetnička gustoća važan pokazatelj ekonomske vitalnosti nekoga prostora, jasno je da ove podatke ne treba smatrati utješnima. Opravdano je stoga na kraju ove kratke analize zaključiti da će razvojni uzlet na prostoru Vukovarsko-srijemske županije tražiti promjenu nacionalne ekonomske politike, u kojoj će veliku ulogu imati državni poticaji. S obzirom na to da država iz fiskalnih i političkih razloga mora u alokaciji poticaja imati racionalne argumente, otvara se problem razvojnih scenarija optimiziranih za potrebe Vukovarsko-srijemske županije. Zbog toga je, u nastavku, korisno ukratko pozicionirati raspravu o postojećim razvojnim uzorima.

Retrospektivni uvid u sociološki sadržaj razvojne konjunktore u Vukovaru

Čini se da je za retrospektivno prepoznavanje socioekonomskih ciklusa koji se mogu smatrati "razvojnim uzorima" u suvremenim uvjetima ponajbolje konzultirati arhitekta i urbaniste. Vrednujući, naime, arhitektonske/urbanističke sadržaje/rješenja u nekom prostoru, oni implicitno vrednuju razvoj privatnoga i javnoga sektora u određenom ruralnom i/ili urbanom kontekstu. To znači da njihova valorizacija uzima u obzir najmanje šest funkcija, a to su: proizvodna, stambena, komunalna, ekonomska, kulturna i vjerska, isto kao međudnose gore navedenih funkcija u odnosu na morfološka obilježja prostora koji je predmet njihove analize. Zbog toga je prihvaćanje urbanističke/arhitektonske ocjene nekoga povijes-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

nog razdoblja često kraći put da se dođe do važnih socioloških uvida i planerskih preporuka. S tim u vezi korisno je u ovoj analizi uputiti na sljedeći citat: "Nakon pola stoljeća gospodarskog napretka, prostornog širenja i velikih građevnih investicija koje su provincijskom Vukovaru utisnule pečat reprezentativnog srednjoeuropskog historicizma, zakašnjela pojava secesije (tek 1910.!) podudarila se s početkom urbane stagnacije grada što će potrajati sve do kraja drugog svjetskog rata" (Karač, 1994., 292).

Što se, dakle, u razvojnom smislu odigralo u spomenutih pola stoljeća gospodarskoga napretka, brzo će nam pomoći rasvijetliti urbanistička analiza razvoja gradskoga naselja Vukovara u drugoj polovici 19. stoljeća, koju je 1994. godine objavio prethodno citirani autor:

"Povijesna urbana jezgra Vukovara u promatranom se razdoblju popunjava brojnim monumentalnim interpolacijama, dok je na gradskoj periferiji istodobno trajao proces širenja ulica uz radialne izlazne putove prema okolnim selima... Polovicom 19. stoljeća u gradu je bilo oko 1300 kuća. Prema prvom državnom popisu u Vukovaru je živjelo 7070 stanovnika: 5 820 u starome i 1 250 u novom dijelu (1857. g). Nakon ujedinjenja tih dvaju, do tada nezavisnih dijelova grada u jedinstvenu općinu, za samo nekoliko desetljeća znatno se povećao broj žitelja i gotovo udvostručio građevni fond. Tako je na početku 20. stoljeća u Vukovaru već bilo 2.610 kuća i 10.032 stanovnika (1901. g.)... krajem 19. stoljeća u Vukovaru je provedena prva službena numeracija kuća (1882. g.) a malo kasnije i prva nominacija ulica (1885. g.) ...U sam Vukovar uvodi se javna ulična rasvjeta (1873. g.), grade se pločnici i kaldrimiraju ulice (od 1876. gd); krajem stoljeća u središtu grada se, zbog čestih poplava, provodi regulacija korita Vuke, popravljaju stara kanalizacija i izgrađuju pločnici u glavnim ulicama.... U nizu kvalitetnih urbanističkih zahvata u razdoblju kasnog historicizma izdvaja se uređenje glavne ceste kroz cijeli grad, uz raskošno ozelenjivanje uličnog koridora u Novom Vukovaru....Ubrzo se na važnijim ulicama polaže asfaltni sloj (1906. g.) a iz novoizgrađene industrijske centrale u sklopu "kudjeljare" Vukovar prvi u Slavoniji dobiva i elektriku (1909. g). Od velikih izvangradskih investicija za urbanistički razvoj Vukovara najvažnija je izgradnja željezničke pruge do Borova (1878/1879 g.) a malo kasnije i do samog Vukovara (1891. g.). Stari kolodvor na Priljevu, izgrađen prema tipskom projektu ugarskih željeznica, u to je vrijeme bio na samom kraju grada, no uskoro će postati nova polazna točka gotovo svih prometnih tokova, što će nakon stoljetne orijentacije grada na dunavski plovni put ojačati veze Vukovara s kopnenim zaleđem. Tada se trasiraju i glavne cestovne veze Vukovara sa susjednim gradovima: dovršava se davno započeta makadamska

"državna cesta" za Osijek, ... a u isto vrijeme se grade i šljunčane "zemaljske ceste" do Mitrovice i Vinkovaca. Krajem stoljeća mnogo se govorilo o prokopu kanala Sava – Dunav, koji bi izlazio upravo kod Vukovara, no taj veliki projekt ni do danas nije realiziran" (Karač, 1994., 284-286).

Analizira li se gornji opis razvojne konjunktura iz 19. stoljeća, mogu se izlučiti sljedeće odrednice učinkovite razvojne politike u gradu Vukovaru i okruženju:

– *Paralelizam u urbano/ruralnoj obnovi.* (Kad nastaju monumentalne interpolacije, dolazi i do širenja ulica u radijalnim izlazima prema okolnim selima.)

– *Administrativna konsolidacija.* (Dolazi do ujedinjenja općina.)

– *Podizanje komunalnoga standarda.* (Uvodi se javna rasvjeta.)

– *Estetska afirmacija javnoga prostora.* (Uređenje glavne ceste uz raskošno ozelenjivanje.)

– *Prometno povezivanje s drugim urbanim središtima.* (Gradnja zemaljske ceste i Glavnoga kolodvora.)

– *Razvoj kapitalnoga nacionalnog projekta.* (Najava velikoga razvojnog projekta Dunav – Sava.)

Zanimljivo je pritom da ovom "sinergijskom" popisu izvršnih postupaka koji su rezultat konjunktura autor prije citiranoga arhitektonskog opisa pridodaje i istovremenu reafirmaciju vjerskog kroz "crescendo sakralnog" (Karač, 1994., 289) te ekspanziju kulturnog kroz izgradnju velikoga broja javnih objekata koji su "servisirali" kulturne i obrazovne potrebe svih etničkih grupa koje su tada živjele u Vukovaru (Karač, 1994., 290-291). Stoga je razložno zaključiti da je, u sociološkom smislu, urbani razvoj neodvojiv od razvoja javnih i kulturnih funkcija grada, pa se prema tome može reći da razvojna konjunktura u urbanom kontekstu postoji kad se rast ostvaruje istodobno i paralelno u tri sfere: ekonomskoj, socijalnoj i kulturnoj u svim društvenim grupama zastupljenim u nekom urbanom kontekstu.

Elementi endogenoga scenarija izlaska iz razvojne krize u Vukovarsko-srijemskoj županiji

U prethodnoj je raspravi jasno pokazano da se, u uvjetima poraća i odgođene integracije, u Hrvatskoj može izolirati endogeni razvojni tok koji diferencira razvojni kapacitet zemlje. Analiza pritom snažno nameće zaključak da zapadni granični položaj predstavlja, u Hrvatskoj, varijablu koja pozitivno utječe na razvojne performanse u hrvatskim županijama. Značajno je pritom primijetiti da usporedna upotreba sociodemografskih i ekonomskih pokazatelja dovodi u pitanje uvriježenu sliku o razvojnom vodstvu Grada Zagreba. Naprotiv, analiza upućuje na zaključak da ekonomska premoć Grada Zagreba mjerena BDP-om nema odgovarajuću presliku u sociodemografskim indikatorima razvoja.

Na istom tragu, a suprotno uvriježenim ekonomskim stavovima o prezastupljenosti primarnoga sektora u strukturi zaposlenosti,¹² usporedna analiza ekonomskih i sociodemografskih indikatora razvoja pokazuje da, u uvjetima tranzicije, uravnotežena sektorska distribucija zaposlenosti uz jaku zastupljenost primarnoga sektora (do 30% u strukturi zaposlenosti) znači faktor razvojne stabilnosti. Napokon, analiza je pokazala da je razložno pretpostaviti kako kontinentalna područja zemlje endogeni razvojni iskorak duguju: a) poduzetništvu, b) gradovima. Ovi zaključci predstavljaju sadržajni temelj za razumijevanje načina na koji valja usmjeravati državne alokacije na području Vukovarsko-srijemske županije i grada Vukovara. Uzimajući u obzir procjenu po kojoj je godišnji deficit ekonomskoga blagostanja uzrokovan učinkom rata i poraća moguće procijeniti na razini od oko 2,5 milijarde kuna, odnosno oko 338 milijuna eura,¹³ može se zaključiti da endogeni razvojni tokovi nalažu državi da nacionalne razvojne alokacije za obnovu Vukovarsko-srijemske županije i grada Vukovara procijeni u navedenim okvirima. Pritom je nužno imati na uma da upotreba ovih razvojnih alokacija mora biti utemeljena na cjelovitim razvojnim scenarijima, koji: a) vode računa o endogenim razvojnim polugama, b) oponašaju i/ili prevladavaju već viđeni predložak optimizirane razvojne konjunktura. To je jedini način da se izbjegne tradicionalno konkluzivno narodno pravilo u Hrvatskoj, po kojem je "prije bilo bolje". Imajući, pak, na umu činjenicu da znanstvenici predviđaju kako će pristupanje Europskoj uniji stimulirati porast BDP-a u Hrvatskoj od oko 9,0% (Lejour, Mervar, Verweij, 2007.), valja očekivati daljnje produbljenje asimetrija u endogenim razvojnim tokovima ako se u međuvremenu ne ustanovi razvojna strategija s navedenim objektivnim alokacijama. Prihvaćajući pritom unaprijed stav po kojem se navedeni nalazi mogu racionalno osporiti, razumno je zaključiti da eventualni manjak osporavanja znači prihvaćanje donesenog uvida.

BILJEŠKE

---

¹ Valja, međutim, imati na umu da su i u ove četiri navedene županije indeksi promjena ukupnoga broja stanovnika niski, tako je u razdoblju 2001./1991. indeks promjene u Istarskoj i Brodsko-posavskoj županiji iznosio 101; u Gradu Zagrebu 100,2, a samo u Zagrebačkoj županiji bio je razmjerno visok 109,4 (Živić, Pokos, 2005., 209).

² Ovdje je važno napomenuti da, primjerice, Brodsko-posavska županija, koja je u promatranom razdoblju od 1991. do 2001. bilježila porast ukupnoga broja stanovnika, ima znatno niži BDP po stanovniku nego npr. Primorsko-goranska županija, koja je u istom razdoblju izgubila stanovništvo. Naime, prema podacima iz 2003. godine Brodsko-posavska županija imala je 25 698 kn BDP-a/*per capita*, dok je Primorsko-goranska županija iste godine imala 52 770 kn BDP-a/

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

per capita (Račić, Aralica, 2007., 154). Ova činjenica najbolje potkrepljuje prethodni zaključak po kojem su kretanja porasta broja stanovništva "situacione" naravi te ne mogu biti pouzdan pokazatelj endogene razvojne snage.

³ Odabrane županije jesu one koje su ostvarile opću stopu aktivnosti veću od prosjeka za Republiku Hrvatsku.

⁴ O tome vidi: *World Bank*, 2002.

⁵ Radi se o: a) pošteđenosti od rata i b) zapadnom graničnom položaju.

⁶ Usporedi rubrike označene kurzivom.

⁷ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, udio Grada Zagreba u nacionalnom BDP-u iznosio je u 2003. godini 31,5%, daleko premašivši Primorsko-goransku županiju, koja je sa 8,1% udjela u nacionalnom BDP-u druga u rangu po veličini ostvarenoga BDP-a (Račić, Aralica, 2007.).

⁸ Usporedi bilješku 7.

⁹ Ekonomske analize tipično navode nizak postotak zaposlenosti u primarnom sektoru kao dokaz razvijenosti. Usporedi npr. Lejour, Mervar, Verweij, 2007., 11.

¹⁰ Malen broj praćenih poduzetnika u Krapinsko-zagorskoj županiji rezultat je metodološkog opsega uzorka koji nije izvorno opisan u analizi iz koje je ova tablica prenesena, pa se stoga ne može ovdje komentirati u komparativnoj perspektivi. Relevantan broj poduzetnika o Krapinsko-zagorskoj županiji donesen je u Tablici 7, a njegov su izvor podaci Fine za 2006. godinu.

¹¹ Ovdje bi se moglo prigovoriti da u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji uz bok Bjelovaru stoji Daruvar, ali valja imati na umu da je takav ponder prisutan i u Vukovarsko-srijemskoj županiji – Županja.

¹² Usporedi npr: Lejour, A., Mervar, A. i Verweij, G. (2007.) *The Economic Effects of Croatia's Accession to the EU*, Radni materijali EIZ-a br. EIZ-WP-0705.

¹³ Podatak dobiven na temelju srednjega tečaja za devize Hrvatske narodne banke od 6. ožujka 2008., tečajna lista broj 48, u kojoj 1 euro iznosi 7,276750 kn.

LITERATURA

Fina, Lider, ZPI (2007.), *Petsto najboljih u 2006.*, Liderpress, Zagreb.

Inglehart, R. (1997.), *Modernization and Postmodernization, Cultural Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton University Press, Princeton.

Institut za turizam (2002.), *Turizam i razvoj Hrvatske*, Projekt "Hrvatska u 21. stoljeću" www.hrvatska21.hr (9. 3. 2004.)

Karač, Z. (1994.), *Urbanistički razvoj i arhitektonska baština Vukovara od baroka do novijeg doba (1687 – 1945)*. U: I. Karaman (ur.), *Vukovar – vjekovni hrvatski grad na Dunavu* (str. 267-296), Koprivnica: Nakladna kuća "Dr. Feletar".

Lejour, A., Mervar, A. i Verweij, G. (2007.), *The Economic Effects of Croatia's Accession to the EU*, Radni materijali EIZ-a br. EIZ-WP-0705.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

Lider (2007.), Specijal – malo gospodarstvo: Mali trče brže od velikih, br. 6 (1. lipanj).

Mišetić, A., Štambuk, M., Rogić, I. (2004.), *Živjeti u Zagrebu*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.

Poljanec Borić, S. (2004.), Privatizacija hrvatske hotelske industrije: reforma i anomija, *Društvena istraživanja*, 13 (1-2): 27-49.

Poljanec Borić, S. (2007.), Od paradoksalne modernizacije do samoupravne postmodernizacije. Rasprava o suvremenom razvoju hrvatskog društva, *Društvena istraživanja*, 16 (3): 359-379.

Porter, M. E. (1998.), *The Competitive Advantage of Nations*, New York: The Free Press.

Račić, D., Aralica, Z. (2007.), Regionalne razlike u Hrvatskoj: pokazatelji ekonomske razvijenosti županija. U: Fondacija Heinrich Boll, *Forumi o regionalizaciji i održivom životu* (str. 153-165), Zagreb.

Rogić, I. (2000.), *Tehnika i samostalnost*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Samuelson, P., Nordhaus, W. (2001.), *Microeconomics*, New York: McGraw-Hill Irwin.

Wertheimer-Baletić, A. (2004.), Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja*, 13 (4-5): 631-652.

World Bank (2002.), *Transition – The First Ten Years, Analysis and Lessons for Eastern Europe and the Former Soviet Union*, IBRD/WB, Washington, D.C.

Živić, D., Pokos, N. (2005.), Odabrani sociodemografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, *Revija za sociologiju*, 36 (3-4): 207-224.

Živić, D. (2006.), *Stanovništvo Vukovarsko-srijemske županije* (Mišetić, A. ur.), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ogranak Matice hrvatske Vukovar.

Županov, J. (2001.) Industrijalizirajuća i dezindustrijalizirajuća elita u Hrvatskoj u drugoj polovici 20. stoljeća. U: D. Čengić i I. Rogić (ur.), *Upravljačke elite i modernizacija* (str. 11-37), Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Development of the Vukovar-Srijem County in the Perspective of Socioeconomic Typology of Endogenous Development in Croatia

Saša POLJANEC BORIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

The article analyses the endogenous development characteristics of chosen Croatian counties. The analysis suggests that the position on the Western border of the country positively influences the development capacity of Croatian counties. Development performances of the

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 3-26

POLJANEC BORIĆ, S.:
RAZVOJ VUKOVARSKO...

Vukovar-Srijem County are analyzed with regard to previous insight. Considerable asymmetries between successful Croatian counties and the Vukovar-Srijem County are found. Therefore, optimizing mechanisms are proposed as an operational plan for the leverage of development asymmetries. These policies are proposed in order to avoid the deepening of existing asymmetries in the context of the Croatian integration to the European Union.

Key words: development, society, economics, indicator, county, Croatia, Vukovar, policy, EU

Die Entwicklung der Gespanschaft Vukovar-Srijem gemäß einer sozioökonomischen Typologie der endogenen Entwicklung Kroatiens

Saša POLJANEC BORIĆ
Ivo Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Die vorliegende Arbeit erörtert die endogenen Entwicklungsmerkmale einzelner kroatischer Gespanschaften (Verwaltungsbezirke). Die angeführten Daten lassen darauf schließen, dass sich die „westliche Grenzlage“ Kroatiens in der Zeit nach dem Krieg (1991–95; Anm. d. Übers.) als vorteilhaft für die Entwicklung des Landes erweist. Vor dem Hintergrund solcher Erkenntnisse wird der Entwicklungsstatus der Gespanschaft Vukovar-Srijem (Vukovar-Syrmien) analysiert. Die Analyse bringt drastische Asymmetrien zwischen den durchschnittlichen Entwicklungsleistungen fortschrittlicher kroatischer Gespanschaften einerseits und der Gespanschaft Vukovar-Srijem andererseits zutage. Des Weiteren präsentiert der Verfasser eine finanzielle Einschätzung zum Entwicklungsdefizit der genannten Gespanschaft und schlägt abschließend vor, die nach Vukovar-Srijem fließenden staatlichen Subventionen objektiv „abzuwägen“, um in diesem Teil des Landes endogene Entwicklungsprozesse in Gang zu setzen. Ein solches Vorgehen ist als Entwicklungsmaßnahme im Kontext des kroatischen EU-Beitritts gedacht.

Schlüsselbegriffe: Entwicklung, Gesellschaft, Wirtschaft, Indikator, Gespanschaft, Kroatien, Vukovar, Politik, EU